

Кравчук Л. В.,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри гуманітарних дисциплін
Відокремленого підрозділу
«Бережанський агротехнічний інститут»

Національного університету біоресурсів і природокористування України

ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЗАСОБАМИ ГРИ

Анотація. У статті актуалізується проблема формування іншомовної лексичної компетенції учнів початкової школи за допомогою гри. Сформульовано методичні та психологічні завдання раннього навчання іноземної мови; визначено основні методи й засоби навчання іноземних мов на початковому етапі; встановлено основні чинники, що впливають на успішність засвоєння знань; обґрунтовано доцільність використання гри на початковому етапі навчання мови; визначено оптимальні способи використання ігрової діяльності; розроблено комплекс вправ для успішного засвоєння іншомовної лексики.

Ключові слова: іноземна мова, лексична компетенція, початкова школа, учні, ігрова діяльність, методи, засоби навчання, гра, лексика, вправи.

Постановка проблеми. Відповідно до нової освітньої політики 2002/2003 н. р., вивчення іноземної мови розпочалося з 2-го класу [6; 7]. Цей факт став серйозним випробуванням для вчителів і всіх тих, хто причетний до цієї галузі, оскільки він потребував перегляду й уточнення окремих усталених поглядів на шкільний предмет «іноземна мова», у тому числі на методи і засоби навчання. Протягом десятиліть у школах України вивчення іноземної мови розпочиналось із 5-го класу. Із цим були пов'язані галузі педагогічної та методичної наук, на це були спрямовані наукові дослідження в цих сферах. Визнання на державному рівні доцільності запровадження іноземної мови в початковій школі змусило замислитись над завданнями раннього шкільного навчання цього предмета й можливостями їхньої реалізації у школі.

Проблема раннього оволодіння іноземною мовою стала предметом вивчення багатьох учених-методистів, зокрема В.Д. Аракіна, В.О. Артемова, І.Л. Бім, В.А. Бухбіндера, О.І. Близнюк, Г.О. Богуш, Л.С. Виготського, І.Н. Верещагіної, П.Я. Гальперіна, А.Ф. Гергеля, Д.Б. Ельконіна, Л.С. Панової, Є.І. Пасова, К.А. Родкіна, Г.В. Рогової, В.А. Скаткіна, Т.А. Соловйової, В.В. Скульте, Л.А. Таранова, А.А. Уфимцева й ін.

Мета статті – проаналізувати проблему формування іншомовної лексичної компетенції учнів початкової школи за допомогою гри; сформулювати методичні та психологічні завдання раннього навчання іноземної мови; визначити основні методи й засоби їх навчання; теоретично обґрунтувати доцільність використання навчальних ігор на початковому етапі навчання іноземної мови; розробити комплекс вправ для успішного засвоєння іншомовної лексики.

Виклад основного матеріалу дослідження. Протягом останніх років було розроблено низку методик експериментального та інтенсивного навчання іноземної мови молодших школярів [5]. Результати спостережень за процесом навчання

засвідчили позитивні результати запровадження, а саме: введення іноземної мови в початковій школі не викликало перетому в дітей і не позначилося негативно на вивченні рідної мови та інших шкільних предметів; молодші школярі успішно оволодівали навиками іншомовного мовлення; раннє вивчення цього предмета позитивно вплинуло на інтелектуальний розвиток учнів і сформувало позитивне ставлення до навчання загалом; за умови правильної методичної та дидактичної організації процес навчання іноземної мови робить значний вклад у розвиток дитини.

Аналіз науково-методичної літератури [1–5], доповнений надбаннями позитивного педагогічного досвіду, переконує в тому, що початок раннього вивчення іноземної мови містить у собі вагомий психологічний передумови для оволодіння молодшими школярами основами елементарної комунікативної компетенції. Знання вікових особливостей учнів є визначальним пріоритетом у педагогічній діяльності вчителя й запорукою її ефективності.

З огляду на зазначені психологічні фактори розвитку молодших школярів можна сформулювати такі *методичні й психологічні завдання раннього навчання іноземної мови*:

1. Застосування автентичних аудитивних матеріалів для формування вимовної культури говоріння.

2. Моделювання ситуацій, спроможних стимулювати комунікативну мотивацію учнів і адекватне використання ними засвоєних мовних засобів під час ситуативної взаємодії.

3. Використання засобів зорової наочності для стимулювання їхньої уваги та мислення.

З урахуванням психологічних і фізіологічних особливостей дітей молодшого шкільного віку стає зрозумілим, що *найоптимальнішим способом навчання іноземної мови на початковому етапі є ігрова ситуація* [2, с. 27].

Навчальні ігри сприяють створенню психологічної готовності дітей до мовленнєвого спілкування; забезпеченню природної невимушеної необхідності багаторазового повторення ними мовного матеріалу; тренуванню учнів у виборі потрібного мовленнєвого варіанта, що є підготовкою до ситуативної спонтанності мовлення загалом [4, с. 12].

Успіх використання навчальних ігор залежить від атмосфери необхідності мовленнєвого спілкування, яку вчитель створює в класі. Важливо, щоб учні стали учасниками єдиного процесу. Більшість ігор побудовані за принципом змагальності, для них характерний дух азарту. Тому вибір ведучого, підрахунок балів і визначення переможців є дуже важливими. Навчальні ігри, які використовуються на уроках іноземної мови в початковій школі, активізують інтерес та увагу дітей; розвивають пізнавальні здібності, кмітливість, уяву; тренують сенсорні вміння; закріплюють здобуті знання, уміння й навички.

До засобів раннього навчання іншомовного спілкування належить такі:

а) моделювання життєвих ситуацій спілкування з носіями мови, насамперед із їхніми іншомовними ровесниками;

б) моделювання мовленнєвої взаємодії тварин, а також людей із тваринами в ситуаціях із казковим сюжетом [4, с. 15].

На успішність засвоєння іноземної мови молодшими школярами, на нашу думку, впливають такі чинники:

– вікові, психофізіологічні та психічні особливості молодших школярів;

– досвід учнів у рідній мові;

– наявність у школярів комунікативної мотивації;

– відчуття новизни предмета;

– стимуляція їхньої пізнавальної мотивації;

– потенційні можливості предмета для успішного розв'язання основних завдань початкової школи (соціалізації дитини, розвитку її особистості, підготовки до діалогу культур).

Проте гра, яка використовується на уроці безсистемно й епізодично, не забезпечує стійкого позитивного ставлення молодших школярів до навчального процесу, саме тому навчальні ігри потрібно включати в систему уроків. Це передбачає попередній відбір ігор та ігрових ситуацій для активізації різних видів сприймання й обмірковування, де їх використання найбільш своєчасне та ефективне, порівняно з іншими методами. Дослідження вітчизняних учених і методистів [1–5; 8; 9] надали можливість виділити *оптимальні способи використання ігрової діяльності в системі уроків*:

– увесь урок будується як сюжетно-рольова гра (наприклад, уроки-мандрівки або окремі уроки навчання грамоти, що мають на меті ознайомити дітей із новим звуком чи літерою);

– під час уроку як його структурний елемент (протягом уроку можна кілька раз створювати ігрові ситуації за допомогою казкового персонажа, іграшки, незвичного способу постановки завдання, елементів змагальності тощо).

Різноманітність ігрових засобів створює широкі можливості, для того щоб учитель зміг вибрати саме те, що відповідає меті гри, а саме:

1. Картонні картки із зображенням літер, знаків транскрипції. Фанти (обгортки від цукерок, наклейки, пластмасові дрібнички, іграшки) будуть використовуватись як призи за хорошу гру.

Картонні картки (ви можете виготовити їх самостійно, використавши картки від лото), малюнки зі старих книг, ілюстрованих журналів, поштових листівок, можна намалювати зображення самостійно. Бажано, щоб картки були більшого розміру – від 6 х 10 см. до 10–15 см. (чим молодші учні, тим більшого розміру повинні бути картки).

Для засвоєння іншомовної лексики учням необхідно оволодіти складним комплексом умінь і навичок, сформувати який в учнів можна за допомогою вправ.

Нами зроблено добірку ігрових вправ із використанням предметної чи зображальної наочності, яка допоможе сформулювати іншомовну лексичну компетенцію учнів початкової школи.

Вправа 1. Знайди помилку

Мета гри – *формування лексичної компетенції*. Потрібно знайти в англійському реченні чи тексті певну кількість помилок (одну, дві, три, чотири, п'ять).

Приклади: Little children likes winte. – Знайди в цьому реченні 3 помилки. (*Little children like winter.*) *A big white cat and a little grey mouse live in the kichen. But the little grey mouse lives under the floor.* – Знайди в цьому тексті 1 помилку (*kitchen*).

Вправа 2. Звірі грають у м'яч

Мета гри – *закріплення лексичних одиниць, граматичної структури «I am a...», розвиток мовлення*.

Учні сідають колом. Кожна дитина стає звіратком чи птахом: ведмедиком, зайчиком, голубом, вороною тощо. Ведучий високо підкидає м'яч (волан, хустинку) і вигукує назву тварини чи птаха. Тепер потрібно швидко відгукнутись і встигнути підходити м'яч до того, як він торкнеться підлоги. Спіймавши м'яч, учень називає себе й вітається мовою свого персонажа. Далі він повертає м'яч ведучому або сам стає ведучим.

Приклад. Ведучий вигукує: «A tiger!». Дитина, котра підходила м'яч, називає себе: «I am a tiger» і вітається: «R-r-r-r».

Вправа 3. Неуважний художник

Мета гри – *закріплення лексичних одиниць до теми «Parts of Body», читання відомих слів*.

Попередньо приготуйте картки зі словами, альбом для малювання, кольорові олівці, фломастери або фарби. Дітям пропонується сюжетні картинки, на яких зображено семеро гномиків (а «неуважний» художник забув намалювати їм різні частини тіла). Учитель пропонує домалювати частини тіла, яких бракує, і назвати їх англійською мовою.

Вправа 4. Розсіпане речення

Мета гри – *формування лексичної компетенції*. Кожному гравцю дається набір карток зі словами – вони розкладаються на столі вперемішку і є саме тим «розсіпанним реченням». Завдання для учнів розставити картки в такому порядку, щоб вони утворили речення.

Приклад:

1) *In, fox, the, forest, a, lives (A fox lives in the forest).*

2) *Like, red, I, cars (I like red cars).*

3) *And, much, eat, milk, must, fish, drink, you (You must drink milk and eat much fish.)*

Ускладнений варіант: скласти зі слів два або три речення, що розсіпалися.

Вправа 5. Лабіринт

Мета гри – *закріплення знаків транскрипції*. Перед тим, як починати грати в цю гру, а також в інші ігри на вивчення та закріплення знаків транскрипції, поясніть дітям, що таке знаки транскрипції і для чого вони використовуються. Вивчіть із дітьми кілька знаків транскрипції у зв'язку із відповідними літерами.

Тепер приготуйте картки з літерами (наприклад, *a, b, c, d*) і знаками транскрипції (наприклад, [ae], [ei], [b], [s], [k], [d]). Вам також знадобляться нитки або папір та олівець. Розкладіть картки з літерами й знаками транскрипції (як показано на малюнку) і з'єднайте їх за допомогою ниток. Ви можете самі виготовити аналогічні рисунки.

Висновки. Отже, з урахуванням викладеного вище можемо підсумувати таке:

1. Систематичне використання навчальних ігор на початковому етапі навчання іноземної мови – це ефективний спосіб навчання молодших школярів. Задовольняючи потребу дитини гратися, ми забезпечуємо їй умови для ефективного вивчення іноземної мови. Така форма навчання не виснажує нервову систему та організм дитини, оскільки навчальний матеріал засвоюється за допомогою мимовільної пам'яті в приємній і надійній формі.

2. Психологічні та фізіологічні особливості цього віку, пластичність мозку, гнучкість мозкових механізмів мовлення, підвищена активність, яскраво виражені імітативні здібності,

які підкреслюються здатністю до наслідування, – передумови вивчення молодшими школярами іноземної мови.

3. Знання вікових особливостей учнів є визначальним пріоритетом у педагогічній діяльності вчителя і запорукою її ефективності. Формування позитивної мотивації до іноземної мови, атмосфера уроку – це не весь перелік факторів, які сприяють проведенню успішного уроку іноземної мови.

Проведене дослідження відкриває перспективи стосовно аналізу теорії й практики навчання іноземних мов учнів молодшого шкільного віку; вивчення психологічних і фізіологічних особливостей цього віку; розробки структурного компонента навчальних планів і програм; змістового компонента підручників іноземних мов для початкового етапу навчання дисципліни; вивчення зарубіжного досвіду навчання іншомовної освіти в початковій школі.

Література:

1. Дронов В.В. Психологические и методические основы обучения иностранных языков детей младшего школьного возраста / В.В. Дронов // Иностранные языки в школе . – 1985. – № 4. – С. 93–95.
2. Эльконин Д.Б. Психология игры / Д.Б. Эльконин. – М. : Педагогика, 1978. – 304 с.
3. Запорожец А.В. Избранные психологические труды. Психологическое развитие ребенка / А.В. Запорожец. – М. : Знание, 1986. – 316 с.
4. Особенности психического развития детей 6–7-летнего возраста / под ред. Д.Б. Эльконина, А.Л. Венгера. – М. : Педагогика, 1988. – 136 с.
5. Покроева Л. Проблеми підготовки до навчання шестилітніх першокласників / Л. Покроева // Педагогіка і психологія. – 2006. – № 4. – С. 5–10.
6. Програми для загальноосвітніх навчальних закладів. Іноземні мови. 5–11 класи. – К. : Освіта, 1990/91. – 38 с.
7. Програми для загальноосвітніх навчальних закладів. Іноземні мови. 2–11 класи. – К. : Освіта, 2002/03. – 38 с.
8. Рогова Г.В. Методика обучения английскому языку на начальном этапе в средней школе : [пособие для учителей] / Г.В. Рогова, И.Н. Верещагина. – М. : Просвещение, 1998. – 142 с.
9. Родкин К. А. Игры английской мовой : [пособие для учителей] / К.А. Родкин, Т.А. Соловйова. – К. : Рад. школа, 1962. – 36 с.

Кравчук Л. В. Формирование иноязычной лексической компетенции учащихся начальной школы средствами игры

Аннотация. В статье актуализируется проблема формирования иноязычной лексической компетенции учащихся начальной школы с помощью игры. Сформулированы методические и психологические задачи раннего обучения иностранному языку; определены основные методы и средства обучения иностранным языкам на начальном этапе; установлены основные факторы, влияющие на успешность усвоения знаний; обоснована целесообразность использования игры на начальном этапе обучения иностранному языку; определены оптимальные способы использования игровой деятельности; разработан комплекс упражнений для успешного усвоения иноязычной лексики.

Ключевые слова: иностранный язык, лексическая компетенция, начальная школа, ученики, игровая деятельность, методы, средства обучения, игра, лексика, упражнения.

Kravchuk L. The formation the foreign language lexical competence of elementary school pupils by means of games

Summary. The article is devoted to the problem of formation the foreign language lexical competence of elementary school pupils by using games. Formulated methodological and psychological tasks of early foreign language learning; identified the main methods and means of teaching foreign languages at the early stage; installed the basic factors that influence the success of learning; Substantiated the expediency of using games at the early stage of language learning; defined the optimum uses of gaming activities; developed the complex of exercises for the successful assimilation of foreign language.

Key words: foreign language, lexical competence, elementary school, pupils, game activities, methods and teaching aids, game, vocabulary, exercises.